

Column

Rienk de Jong

What's in a name?

Stel je krijgt een insect in handen en na veel gepuzzel en overleg met collega's kom je tot de conclusie: het is een nog onbeschreven soort. Je componeert een fraai geïllustreerd artikeltje en stuurt het op naar een tijdschrift. Daar wordt het, als het goed is, niet meteen gepubliceerd, maar gaat het door de mangel van een redactie. Tenslotte, als alles goed gaat, ben jij de trotse auteur van een nieuw beschreven soort en zal jouw naam steeds in verband worden gebracht met die soort. Dat er al 1,5 miljoen soorten insecten beschreven zijn, doet aan dat trotse gevoel niets af.

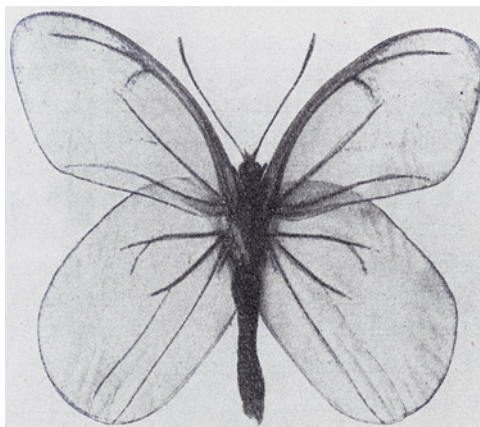
Een redactie buigt zich niet in eerste instantie over de juistheid van de beslissing dat het om een nieuwe soort gaat. Wel wordt het artikeltje, mits het tijdschrift zichzelf serieus neemt, naar één of meerdere specialisten gestuurd voor inhoudelijke toetsing. Hoe strenger tijdschrift en toetsing zijn, des te gemakkelijker zal de nieuwe soort geaccepteerd worden. Auteurs die geen toetsing willen en desnoods een eigen tijdschriftje oprichten om een nieuwe naam te publiceren, lopen het risico dat de toetsing achteraf, na publicatie, negatief uitvalt en de naam in de synonymie verdwijnt. De volgende zaak speelde ruim 90 jaar geleden.

Felix Bryk (1882-1957) was een Zweedse onderzoeker, die zich naast antropologie met lepidopterologie bezighield. In de antropologie was hij blijkbaar gefascineerd door seksueel getinte onderwerpen (hij publiceerde bijvoorbeeld boeken over *Voodoo-eros* en *Linné als sexualist*). In de lepidopterologie hield hij zich voornamelijk bezig met de Parnassiinae (apollovlinders). Hij was dan ook goed bevriend met Curt Eisner (wiens wereldberoemde collectie Parnassiinae zich in Naturalis bevindt). Maar hij liet zich ook wel met andere vlinders in. In 1928 verscheen er in het Duitse *Entomologische Zeitschrift* een artikeltje van zijn hand, getiteld: *Der radikalste Schmetterling der Erde*. Daarin beschrijft Bryk een dagvlinder, vermoedelijk uit Duitsland, met een zeer afwijkende vleugeladering. Vandaar de door hem bedachte naam *Futuronerva absurda*. Door de afwijkende adering was het dier zelfs niet aan een bekende familie toe te schrijven, dus creëerde Bryk de familie *Futuronervidae*. Correct gepubliceerd, met aanwijzing van een holotype etc., dus volgens de nomenclatuurregels een geldige naam.

Het *Entomologische Zeitschrift* is weliswaar een laagdrempelig tijdschrift, maar daarom niet minder serieus. Ik weet niet hoe het acceptatie-beleid was in 1928. Hoe dan ook, in 1928 was de Europese vlinderfauna zo goed bekend, dat het opduiken van zoiets buitenissigs eigenlijk maar één ding kon betekenen: het was een kreupel, zogenaamd teratologisch, exemplaar van een bekende soort. Al snel waren andere lepidopterologen ervan overtuigd dat het om het groot geaderd witje *Aporia crataegi* ging. Ook nu kun je de naam *Futuronerva* terecht (het is een geldig gepubliceerde naam) nog vinden als synoniem van *Aporia* op de onvolprezen website *Lepidoptera and some other life forms* (nic.funet.fi) van de Fin Markku Savela, waar zo'n beetje alle dagvlindersoorten van de wereld met hun verspreiding en ondersoorten, zoals te vinden in de literatuur, worden vermeld. Niet verrassend staat erachter: *A joke?*

Dit geval maakt nog eens duidelijk (wat we natuurlijk allemaal weten, maar wat nog wel eens vergeten wordt), dat naamgeving (nomenclatuur) en systematiek twee heel verschillende zaken zijn. Nomenclatuur is de verpakking, systematiek de inhoud. Je kunt dezelfde inhoud op verschillende manieren verpakken. Dan spreken we van synoniemen. Je kunt ook in

dezelfde verpakking verschillende inhoud doen. Dan spreken we van homoniemen. Om chaos tegen te gaan zijn er wel internationaal afgesproken regels voor de naamgeving. Zo moet de naam op aangewezen exemplaren (type-serie) en bij voorkeur op één aangewezen exemplaar (het holotype) zijn gebaseerd om geldig te zijn. Aan verpakking zonder inhoud wordt niet gedaan. Andersom betekent een geldig gegeven naam niet automatisch dat de inhoud geldig is. Systematiek heeft zijn eigen regels en conventies. Zo voldoet de naam *Futuronerva absurda* aan de nomenclatuurregels, maar valt de inhoud systematisch gezien door de mand.

Afbeelding naar de foto van F. Bryk

...
de niet
bestaande soort
*Futuronerva
absurda*
uit de niet
bestaande familie
Futuronervidae
...

De nomenclatuurregels kunnen dus de geldigheid van de naam *Futuronerva absurda* niet voorkomen. Ook kunnen ze geen onzinnamen of 'grapjes' tegengaan, zoals *mariochisme* (spreek dat maar eens op z'n Engels uit). Kwajikter wordt het als men een naam kiest die opzettelijk kwetsend is. Zo werd kort voor de Tweede Wereldoorlog gediscussieerd over de mogelijkheid dat de spreuwenpopulatie van Engeland op ondersoortniveau verschilde van die van de rest van Europa. Een voortvarende dominee in Duitsland stelde de naam *hostilis* voor, hetgeen *vijandig* betekent. De naam verdween snel in de synonymie, omdat de ondersoort-status niet werd geaccepteerd, maar op die manier een naam geven is niet de bedoeling. Daar zijn ook, als annex aan de nomenclatuurregels, aanbevelingen voor. Maar eenmaal gepubliceerd kan een geldig gegeven naam niet meer ongeldig gemaakt worden. Van 1932 tot 1945 had Japan een vazalstaat gesticht in Noordoost-China (Mantsoerije) en Binnen-Mongolië, dat ze Manchukuo noemden. In die tijd door Japanners beschreven insecten uit dat gebied werden vaak *manchukuensis* of vergelijkbaar genoemd. Toen het gebied weer Chinees was, probeerde men de voor hen kwetsende namen terug te draaien, maar dat gaat dus niet.

Nomenclatuurregels mogen hun beperkingen hebben, maar redacties van tijdschriften kunnen als filter dienen door publicatie van bedenkelijke namen te weigeren. Het neemt niet weg dat een grapje als *Futuronerva* moet kunnen. We nemen onszelf anders veel te serieus.